

*Н. М. Процун, аспірантка Інституту міжнародних фінансів
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку економіки України помітна тенденція, що ефективна діяльність підприємств не можлива без постійного залучення інвестицій. Якщо досліджувати більш глобальні об'єднання – альянси, холдинги та інші види великомасштабних організацій, то обов'язковим для них є залучення значних коштів, які переважно формуються за рахунок залучення банківського капіталу. Саме використання позичкового капіталу дає змогу значно збільшити обсяг виробничої та господарської діяльності компаній, сформувані різноманітні цільові фонди, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу. Але в великих корпораціях через значний обсяг господарської діяльності, різниця між власним капіталом та залученими коштами буде різнитися в кілька разів. Як наслідок має місце ситуація, коли відбувається процес об'єднання банківського та виробничого капіталів, в результаті чого формується фінансовий капітал.

Вивченням питання створення та функціонування фінансового капіталу займалися ряд закордонних та вітчизняних науковців: Р. Гільфердінг, Дж. Гобсон, Д. Норт, А. Сміт, В. Кузьмінський, В. Лаптев, Н. Мандра, І. Подолян, Х. Румі, О. Шепеленко та ін. Однак, в зазначених роботах процес формування фінансового капіталу досліджується недостатньо і необхідним постає питання сучасного розвитку фінансового капіталу на теренах України.

Класична ознака фінансового капіталу, як симбіозу об'єднання банківського капіталу з промисловим, в наш час ускладнюється приєднанням до його структури страхових компаній, пенсійних та страхових фондів. В наслідок постійної інтеграції національної економіки спостерігається переростання національного фінансового капіталу до меж міжнародного. Безумовно, ці структурні зрушення, усувають міжгалузеві та національні кордони та значно посилюють конкуренцію.

На сьогодні провідні корпорації – це кілька сотень юридичних осіб. У відсотках – 0,13 % від загальної кількості підприємств. Вони забезпечують дві третини бюджетних надходжень. Тому їх доволі часто ще називають “бюджетоутворюючими”, “системоутворюючі”. Такі об'єднання створюють багато трендів. І, через стабільність, постійні нововведення, високу якість та показники, вони є прикладом для багатьох суб'єктів господарювання. Алгоритми ведення бізнесу намагаються перейняти багато підприємств-послідовників. Саме тому в Україні уряд намагається найбільше сприяти розвитку таких об'єднань, наприклад через податкову політику, яка в 2011 році ввела сервіс “горизонтального моніторингу” (безкоштовного державного аудиту контрагентів з повідомленням про сумнівні та ризикові операції). В наслідок такої діяльності в 2011 році бюджет України отримав від великих платників на 30 млрд. грн. більше, ніж в 2010 році. Таким чином, об'єднання все частіше починають використовувати “білі схеми” і тим самим сприяють

розвитку тенденцій знищення тінізаційних процесів в економіці країни, адже є позитивним прикладом для менших підприємств.

Велике значення для функціонування об'єднань мають банки, адже вони сприяють постійному розвитку компаній через надання постійної допомоги (кредити, інвестиції та ін.). Від такої діяльності банки отримують зростання кількості банківських операцій та посилення диверсифікації, що призводить до збільшення можливостей використання додаткових джерел доходу, дозволяє частково компенсувати ризики шляхом розміщення засобів в об'єкти та протилежно реагувати на зміни стану фінансового ринку або на інструменти хеджування. Однак, перебільшена диверсифікація пасивних операцій, може призвести до негативних наслідків та дестабілізації банків, так як в наслідок інтенсивного розширення ресурсної бази при незмінних загальноекономічних умовах істотно збільшується значення банківських пасивів з невизначеним терміном та вартістю. Таким чином, максимальна надійність банків забезпечується при значній диверсифікації вкладень без розширення ресурсної бази.

Позитивні наслідки від взаємодії банківського та виробничого капіталу вже відчували та врахували в своїй роботі не лише закордонні, але й українські фінансові організації. Тому сьогодні формування багатьох масштабних компаній України відбувається паралельно з розвитком банківських структур. Так, вивчаючи досвід провідних компаній України, можна зазначити, що основну роль в них вже займають фінансові установи – банки, фонди. Так, найбільшою фінансово-промисловою групою в Україні є ЗАО КБ “Приват”, до головних фінансових установ якої відносяться ПАО КБ “ПриватБанк”, україно-кіпрське ЗАТ “Приват-Інтертрейдинг”, “Приват-Холдинг”, “Приват інвест”. Така кількість фінансових організацій є необхідною для диверсифікації кредитів, розподілу великих ризиків та забезпечення стабільності як групи в цілому, так і кожного фінансового суб'єкта окремо.

Сприяння роботі групи СКМ, що має велику кількість виробничих підприємств за кордоном, здійснюють такі банки як Перший Український Банк (ПУМБ) та Донгорбанк, які в свою чергу є складовими частинами СКМ Фінанс.

Фінансова діяльність групи ТАС, наступного об'єднання, де поєднуються банківський та виробничий капітали, керується компанією ООО “Інвестиційно-фінансова група “ТАС” (ІФГ “ТАС”). Протягом 2002–2011 років її активи зросли з 5 млн грн. до 448,558 млн грн. Що свідчить про правильну стратегію та тактику ведення співпраці великої виробничої компанії та фінансової установи.

Тож, активна участь фінансово-банківського сектору України в розвитку ринку фінансового капіталу буде й надалі сприяти розвитку масштабних об'єднань та інтегрувати їх в світову систему економічних відносин. Адже суб'єкти господарювання, що використовують залучений капітал, мають значний потенціал свого розвитку і можливості приросту рентабельності діяльності.